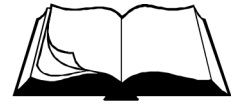

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 588

שאלות המצוות וביאורי תפילה

תמוז תשפ"ו

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

עלייה לדוכן עם קיבוע ברגל

▲ **שאלה:** כהן שיש לו קיבוע ברגל, האם יכול לעלות לדוכן?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' קכ"ח סעיף ל') מי שיש לו מום בפניו או בידיו או ברגליו, לא יעלה לדוכן מפני העם מסתכלים בו, אא"כ המום מכוסה, ואם היה דש בעירו מותר, ע"י שם.

והטעם, כתב המשנ"ב (סי' קכ"ח) מפני שכבר התרגלו ואין זה חידוש בעיניהם, ע"י שם.

לפי", אם הוא מתפלל שם כבר הרבה זמן, למעלה משלושים יום, וכבר התרגלו, מותר, וכל זה אם הוא מתפלל שם קבוע, אבל אם כל יום מתפלל במקום אחר, ולא התרגלו בשום מקום לא יעלה לדוכן.

ברכת כהנים בקול צרוד

▲ **שאלה:** כהן שהוא צרוד, האם מותר לו לעלות לדוכן, ומה הדין

כשיש הרבה כהנים בבית הכנסת וא"א לשמוע את כולם?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' קכ"ח סעיף י"ד), שכהן צריך לברך ברכת כהנים בקול רם, וכתב המשנ"ב (סי' קכ"ח) שהוא בקול בינוני לאפוקי בלחש, מ"מ לפעמים צריך בקול רם ממש כגון שהמתפללים רבים, ובענין שכל הקהל שומע כדאמרינן ב"ספרי", והנה מי שקולו צרוד לכאורה פשוט שאינו יכול לישא כפיו, וטוב שיצא קודם "רצה", עכ"ל משנ"ב.

ואפילו כשיש הרבה כהנים, לא שומעים את כולם גם מי שאינו צרוד, ואעפ"כ עולים לדוכן, ובכל זאת חייב להיות בקול כזה שאם היה כהן יחיד היו שומעים אותו (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

(מעשה שהיה בישיבת סלבודקה שהמקריא הקבוע של "כהנים" לא היה, ובקישו ממרן הגר"ד לנדו שליט"א להקריא "כהנים", וסירב משום שחשש שמא יש כהנים שלא מברכים בקול רם ונמצא שהוא מכשילם לעשות דבר איסור, ובסוף הסכים והכריז "כהנים בקול רם").

נזכר בשבת ששלח גלידה חלבית לסעודה בשרית

▲ **שאלה:** קייטרינג שלח אוכל עבור סעודת שבע ברכות לכל השבת

שנערכת מחוץ לעיר, בליל שבת נזכר שבטעות שלח גלידה חלבית, ונמצא שמכשילים לאכול גלידה חלבית בסוף הסעודה הבשרית (והרי חייבים לחכות שש שעות וגם לברך ברכת המזון, ע"י שו"ע יו"ד סי' פ"ט), האם מותר לשלוח גוי לשם (ברכב מחוץ לתחום) כדי להודיעם?

תשובה: כתב הרמ"א (סי' רע"ו סעיף ב') בשם ה"עיסור" שמותר לומר לגוי לעשות מלאכה דאורייתא במקום מצוה, ומסיים הרמ"א שיש להחמיר דהא רוב פוסקים חולקים על סברא זו. וכתב המשנ"ב (סי' קכ"ח) ומ"מ מותר לומר לעכו"ם לתקן את העירוב שהתקלקל בשבת כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול, ע"י שם. והיינו אפילו לעשות קשר דאורייתא או מלאכת בונה מותר כדי להציל הרבים ממכשול (ומשמע אפילו במקום כרמלית, ולא דוקא ברשות הרבים, שהרי רוב מקומות אין כאן רשה"ר דאורייתא).

לפי"ז בנדון דידן שמשפחה שלמה יאכלו חלב תוך שש שעות מארוחה בשרית ובאותה סעודה, בודאי מותר לשלוח לשם גוי כדי להודיעם אפילו שהם מחוץ לתחום (הגר"י סלימא שליט"א).

ויש להוסיף שהרי כמעט בכל גן ובכל כתר יש ילדים אלרגיים לחלב שאסור להם לאכול מוצרי חלב כלל, א"כ יש צד גדול שגם באותה סעודה ישנם ילדים אלרגיים, ואם לא ידעו שהיא חלבית יכול לבוא לסכנת נפשות (וכבר היה מקרה של ילדה שאכלה במסעדת פרווה מוצר חלבי ונפטרה ר"ל), ואפילו אם יהיה רק צד רחוק של פיקוח נפש מותר לחלל שבת, וא"כ בודאי מותר לשלוח לשם גוי כדי להודיע להם על הטעות.

ואם אפשר עדיף לומר לגוי לומר אחר לנסוע לשם, ועי"ז נעשה שבות דשבות במקום מצוה שמותר לכתחילה (ע"י משנ"ב סי' ש"ז ס"ק כ"ד).

קיבל שבת מוקדם והדליק נרות שבת מוקדם

▲ **שאלה:** קיבל שבת מוקדם והתפלל ערבית, כשבא לאכול סעודת

שבת נזכר שהדליקו נרות לפני פלג המנחה ואפילו בדיעבד לא יצאו (ע"י משנ"ב סי' רס"ג ס"ק י"ח), מה עליו לעשות?

תשובה:

א. היות שעדיין לפני שקיעה יכול לבקש משכן שעדיין לא קיבל שבת שידליק נרות בשבילו (ע"י שו"ע סי' רס"ג סעיף י"ז, מי

שקיבל שבת מותר לומר לישראל לעשות מלאכה בשבילו), ואפילו שהציבור שלו קיבל שבת מותר לומר לישראל חברו המשתתף לקהל אחר שעדיין לא קיבל שבת (ע"י "מחצית השקל" סי' ק"ל וב"שו"ע הרב" סעיף כ"ה).

לענין הברכה, כמו בכל מצוה השליח מברך מכיון שהוא עושה את המצוה אף שקיום המצוה הוא למשלח (כגון במילה שהמוהל מברך אף שהמצוה היא לאב, וכן בקביעת מזוזה השליח מברך אף שהמצוה היא למי שגר שם), גם בזה השכן יברך "להדליק נר של שבת".

ויש סוברים כמו בנר חנוכה שאם אין המשלח עומד שם, אין השליח מברך (משנ"ב סי' תרע"ה ס"ק ל') כמו כן בנר שבת השכן מברך רק אם בעה"ב עומד שם (ספר "שבות יצחק" דיני נר שבת אות ב' סי' ס"ב) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, וי"א שאולי יש לחלק בזה ואפילו אם אינו עומד שם השכן מברך (שו"ת "שלמה" ח"ב סי' נ"ו).

לא קידש בליל שבת

▲ **שאלה:** לא הרגיש טוב בליל שבת ולא קידש ולא אכל, למחרת בבוקר קם ובס"ד מרגיש טוב, האם מותר לו לשתות מים לפני התפילה?

תשובה: מי שלא קידש בלילה יקדש ביום, ויאמר כל נוסח הקידוש של הלילה מלבד "ויכולו" (שו"ע סי' רע"א סעיף ח'). ואסור לשתות כלום אף לא מים קודם שיקדש, ואסור לשתות אפילו לפני תפילת שחרית (שו"ת "האלף לך שלמה" סי' קכ"א, "ארחות חיים" סי' רפ"ט ס"ק ו', "כף החיים" סי' ק"ח).

והטעם כיון שכבר נאסר בשתיית המים לפני קידוש של לילה לא פקע האיסור עד שיתפלל ויקדש (הגר"ש ז"ל אויערבאך זצ"ל מובא בשש"כ סי' נ"ב ס"ק ל"ב, וע"ע "פסקי תשובות" ח"א סי' פ"ט).

יין הבדלה כסגולה לבנים זכרים

▲ **שאלה:** מקובל שסגולה לבנים זכרים לעשות הבדלה על יין ולא על מיץ ענבים, האם דוקא כאשר הוא שותה את היין או אפילו אם אחר שותה אותו?

תשובה: אם ההבדלה נאמרת על כוס יין, גם זו סגולה, ולכן אם קשה לו לשתות יין יכול בעה"ב לשתות מעט ואחד מבני הבית ישתה את הכוס, וגם בזה יש סגולה (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

טלטול גרף של רעי כשדעתו לצאת

▲ **שאלה:** כשיש בביתו "גרף של רעי" בשבת, כגון עכבר מת שנלכד במלכודת, ודעתו לצאת מהבית, האם מותר להוציאו בשבת?

תשובה: כל ההיתר לטלטל גרף של רעי, הוא רק אם דעתו להישאר בביתו, אבל אם עומד לצאת מביתו ואינו עתיד לחזור עד לאחר שבת, אסור לו לטלטל את הדבר המאוס כיון שלא ימאס לפניו ("שלמי יהודה" פרק י' סעיף א' בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

כמו כן אסור לאדם לסלק כלכלים שעל גבי השולחן אם דעתו לקום מהשולחן, אא"כ בדעתו להישאר שם עוד כמה רגעים קודם יציאתו מותר לו לטלטלם אם הם מפרעים לו באותם רגעים ("חוט שני" שם).

טלטול מוקצה למנוע גרף של רעי

▲ **שאלה:** נפלו דגים חיים (לא מבושלים) מן המקפיא, והר"ז מוקצה מחמת גופו (שו"ע סי' ש"ח סעיף ל"ב) כיון שלא ניתן לאכלם כך, ואם ישאירו אותם עד הבוקר מחוץ למקרר הם ידיפו ריח רע ואז יהיה מותר לטלטלם משום גרף של רעי, האם מותר מיד להרימם או צריך לחכות עד שידפו ריח רע?

תשובה: מסתבר שכמו שהתירו חז"ל לטלטל מוקצה שכבר מפריעו, כמו כן מותר לטלטל מוקצה כדי שלא יפריעו בהמשך, ולכן מותר מיד להרים את הדגים, ואם הם כבר בידיו יכול להחזירם למקפיא (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

חלה קפואה לעירוב חצרות ולעירוב תבשילין

▲ **שאלה:** האם אפשר לעשות עירוב חצרות או עירוב תבשילין עם חלה קפואה?

תשובה:

- א. עירוב חצרות, היינו שנחשב שגרים כאן כיון שהאוכל ראו לאכילה, אבל באוכל שאינו ראוי עכשיו רק בין השמשות או בהמשך השבת, לא מועיל, ואי אפשר לערב בו, אי לאו שראוי עכשיו לחותכו לפרוסות ולאכול בו (ע"י שו"ע סי' שפ"ו סעיף ט', "ביאורים ומוספים" הערה 40).
- ב. לענין עירוב תבשילין אפילו ערב יו"ט בין השמשות בפועל אי אפשר לאוכלו, מכיון שלגבי שבת הוא כבר מוכן, אפשר לערב בו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ביצה סדוקה שעבר עליה הלילה

שאלה: ביצה קלופה שעבר עליה הלילה, באיזה אופן מותר לאכלה, ומה הדין כשנמצאת ביצה סדוקה בתבנית ביצים, האם אפשר לאוכלה?

תשובה:

- א. מבואר בגמרא (נדה י"ז). ביצה קלופה שעבר עליה לילה, אין לאוכלה.
- ב. י"א שהסכנה אמורה רק כשעבר עליה לילה שלם שהיו קלופות, מצאת הכוכבים עד עלות השחר (הגר"ח קניבסקי זצ"ל, "אמרי יעקב" על "שו"ע הרב", "שמירת הגוף והנפש" סי' ג' ס"ק ל"ג).
- ג. כאשר נשאר השורש או הקליפה או חלק מהקליפה, אין סכנה להשהותם בלילה (נדה שם), וכן ביצה המקולפת במקצת וכל שכן ביצה סדוקה, אין בה כל חשש (הגה"ת יעב"ץ בגמרא שם, "שו"ע הרב" יו"ד סי' קט"ז, "שמירת הגוף והנפש" סי' ג' סעיף ז', "בן איש חי" שנה ב' פ' שמיני סעיף י"ב).
- ד. שום, בצל וביצה המעורבים במאכל אחר, מותר להשהותם בלילה, ואין סכנה בדבר ("כף החיים" יו"ד סי' קט"ז ס"ק צ"ב, "בן איש חי" שם, שו"ת "מנחת יצחק" ח"ו סי' ע"ה, וכן עמא דבר), ולכן נוהגים להוסיף עליו מלח או שמן.
- ה. כאשר מכינים מערב שבת ביצה ובצל, מכיון שהם מעורבבים הביצה מצילה את הבצל, והבצל מציל את הביצה (שו"ת "אבן ישראל" ח"ח סי' י"ט), ה"חזון איש" הוסיף עליהן שמן או מלח ("דינים והנהגות" פרק י"א סעיף י').

תפוחי אדמה שבישלו בסיר בשרי לאכילה עם חלב או דגים

שאלה: בישל תפוחי אדמה בסיר בשרי בן יומו, האם מותר לאוכלם עם חלב או דגים?

תשובה:

- א. מכיון שהסיר היה בשרי בן יומו חוששים שקיבל טעם ראשון של בשר, ולכן אסור לאוכלם ביחד עם חלב, אבל אין צריך לחכות ששעות ומותר לאכול אחריהם חלב.
- ב. הא דמבואר בשו"ע (יו"ד סי' קט"ז) שאין לאכול בשר עם דגים משום סכנה, זה רק בתערובות ממש של הבשר והדג, ולא בטעם הנפלט מכלי (ט"ז שם ס"ק ב' וסי' צ"ה ס"ק ב' בשם "איסור והיתר", "חכמת אדם" כלל ס"ח סעיף א', שו"ת "חת"ס" יו"ד סו"ס ק"א), וא"כ אפי' אם היה מבשל דגים בסיר בשרי בן יומו היה מותר באכילה, ולכן תפוחי אדמה אלו בודאי מותרים לכתחילה לאוכלם עם דגים.

בצל שנחתך בסכין בשרי לאוכלו עם דגים

שאלה: חתך בצל בסכין בשרי, האם מותר לאכול אותו עם דגים?

תשובה: מותר לבשל דגים בסיר בשרי אפילו אם מבשלם עם דבר חריף היות שזה רק בליעות, ולכן מותר לחתוך דג חריף (כמו הערינג) עם סכין בשרי או לחתוך דגים עם בצל במטחנת בשר נקיה, או לחתוך בצל עם סכין בשרי כדי לבשלם עם דגים, וכן עמא דבר (ע"י פמ"ג סי' צ"ו, שפ"ד ס"ק ט"ז, וע"י "דרכי תשובה" יו"ד סי' קט"ז ס"ק כ"ז, ד"ש שהחמירו בזה, וע"י שו"ת "שבט הלוי" ח"ו סי' קי"א אות ד', ובספר "פסקים ותשובות" סי' קט"ז אות ז').

סיר שבישלו בו בשר ודגים יחדיו

שאלה: סיר מלא בשר שנתנו לתוכו קציצות והתברר שהיו אלה קציצות דג, ואין שישים כנגדם, האם מותר להשתמש בסיר?

תשובה: הא דאמרין שמותר לבשל דגים בסיר בשרי משום שאין סכנה בבליעות, היינו שיש רק בליעה של בשר או דג, אבל כשמבשל בשר ודגים יחדיו הרי נבלע בתוכו בליעה של סכנה, ויש מחמירים שהסיר צריך הגעלה ("פתחי תשובה" יו"ד סי' קט"ז ס"ק ג' בשם ספר "תפארת למשה"), והרבה מקילים אף בזה ("פסקים ותשובות" יו"ד סי' קט"ז אות ז', ו"כף החיים" ס"ק י"ג כתב שסגי להשהות הכלי מעל"ע וכן אמר לי הגר"פ שרייבר זצ"ל).

חיוב מזוזה בחדרי פנימיה בישיבה

שאלה: בחדרי הפנימיה בישיבה נמצאו כמה מזוזות פסולות, על מי החיוב לשלם עבור מזוזות חדשות, על הנהלת הישיבה או על הבחורים הגרים שם?

תשובה: איתא בגמרא (ב"מ ק"א): ובשו"ע (יו"ד סי' רצ"א סעיף ב') שאדם שוכר דירה, חיוב מזוזות הם על השוכר ולא על בעל הדירה היות שזו חובת הדר, דהיינו לשמור על מי שדר במקום, ע"י שם.

כל זה בשוכר דירה סתם, אולם באופן שמתנה מראש ששוכר דירה עם מזוזה בודאי החיוב על המשכיר היות שאדעתא דהכי נכנס לדירה, ולכן בחור שמגיע לישיבה היות שמקובל שהישיבה משלמת על המזוזות, כאילו התנה מראש שתהיה מזוזה בחדר הפנימיה, ולכן על הנהלת הישיבה לדאוג למזוזות חדשות (הגר"י סילמן שליט"א).

ייחוד בסירת טורנדו על הים

שאלה: הרוצה לעלות על סירת טורנדו על הים, שיש שם שתי עשרה בנות ונהג הסירה חילוני, הם יש בה איסור ייחוד?

תשובה:

- א. כשיש אדם פרוץ אסור להתייחד אפילו עם הרבה נשים (רמ"א אה"ע סי' כ"ב סעיף ה'), אולם אם יש שם עשרים ויותר, הר"ז כמו רשה"ר ואין זה נחשב לייחוד (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).
- ב. אם יש שם ילדה בין חמש שנים לתשע, נחשב שיש שם שומר, ומותר (שו"ע אע"ה סי' כ"ב סעיף י', ו"פתחי תשובה" ס"ק י"ב).
- ג. אם יש שם כמה סירות טורנדו היוצאות יחדיו לים ויהיו קרובות זה לזה שאפשר לראות מאחד לשני, ויש שם שתי גברים כשרים, או שבשניהם ביחד יש למעלה מעשרים בנות, נחשב כמו שומר, ומותר.

בעל מוסך מבקש יותר כסף ממה שסוכם מראש

שאלה: מסר רכב למוסך לתיקון וכשבא לקחתו, אמר בעה"ב שיש לשלם 450 ₪ עבור התיקון, בעל הרכב ענה לו שהעובד אמר שהתיקון עולה רק 300 ₪ ואם היה יודע שזה יקר היה מחפש מקום זול יותר, האם חייב לשלם לבעל המוסך כפי בקשתו?

תשובה: כשלא מסכמים מחיר לפני תיקון, אי אפשר לחייב אלא כפי המחיר הזול בשוק (ש"ך חו"מ סי' של"ב ס"ק ה'), ולכן אם בעה"ב טוען שהמחיר שנקב העובד הוא בטעות, יש לבדוק מהו המחיר הנמוך בשוק ויותר מזה אי אפשר לחייבו יותר מ-300 ₪ ש"ח (הגר"י סילמן שליט"א).

תשלום ימי חופש

שאלה: מה הם הכללים לתשלום לימי החופש למטפלת או לגן ילדים?

תשובה:

- א. תשלום ימי החופש הוא רק לאלו שמשלמים לפי חודש (בין אם מגיע כל יום ובין אם לא מגיע), אבל אלו שמשלמים לפי שעות לא נהוג לשלם עבור ימי החופש.
- ב. התשלום של חודש אחד (של החופש הגדול בקיץ) הוא עבור עשרה חודשים שעבדו כל השנה, ולכן ילד שיצא למשל חודש אחד לפני החופש הגדול צריך לשלם תשעה חלקים של החופש הגדול.
- ג. אולם ילד שהיה בפנים רק חודש אחד או שנים מסתבר שלא משלם כלל עבור חודש החופש.
- ד. וכן מטפלת שילדה והעבירה את כל הילדים למטפלת אחרת, יש לחשבן כל מטפלת לפי חשבון כמה עבדה, וכך שכרה בחודש החופש.
- ה. וכמו כן, תשלום של חודש חופש של ניסן, התשלום הוא עבור ששת החודשים של העבודה בחורף, ולכן מי שהוציא את הילד חודש לפני פסח עדיין צריך לשלם את חופשת הפסח, לפי החשבון של החודשים שהיה הילד בגן, וכמו לעיל שאם היה רק חודש או חודשיים לא נהוג לשלם עבור חודש ניסן.
- ו. דמי חופש משלמים רק בדברים שהם עיקר פרנסת החודש, אבל אם עשו שמרטף (אפילו באופן קבוע) רק לשעה או שעתיים ביום, אין ממנהג לשלם על זה דמי חופש.
- ז. היות שדברים אלו תלויים על פי המנהג, הכי טוב להתנות לפני שמוסרים את הילדים, כל תנאי תשלום החופש וכדומה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ביאורי תפילה

ברכת "מודים"

שאלה: אנו אומרים "מודים אנחנו לך... על נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובוקר וצהריים", אם כבר אמרנו "בכל עת" למה צריך לכפול ולומר "ערב ובוקר וצהריים"?

תשובה: יש כאן שני דברים שונים, "על נפלאותיך וטובותיך בכל עת" כלומר שנפלאותיך וטובותיך הם אלינו בכל עת, ועל מה שאמרנו "נודה לך ונספר תהילתך" על זה מסיימים "ערב ובוקר וצהריים", דהיינו שנודה להקב"ה ערב ובוקר וצהריים ("פירוש הגר"א").

תשובה לחידה מגילון 586

חידה: מה מותר לעשות בערב שבת ואסור בערב יו"ט?

תשובה:

- א. הקזת דם (רמ"א ס' תס"ח סעיף י').
- ב. הנחת נר דלוק על האילן, בערב יו"ט אסור שמא יטלנו ביו"ט ונמצא משתמש באילן, אבל בערב שבת מותר, דאין חשש שיטלנו משום שהוא מוקצה (שו"ע או"ח ס' רע"ז סעיף ד').